

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

(ΥΠΟΠΡΟΞΕΝΕΙΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΞΕΝΕΙΟΥ ΛΑΡΝΑΚΟΣ,
ΠΡΟΞΕΝΕΙΟΥ ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΟΥ ΠΡΟΞΕΝΕΙΟΥ
ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ, ΠΡΕΣΒΕΙΑΣ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ)

Ευχαριστούμε θερμά τους καθηγητές του
Πανεπιστημίου Κύπρου κ.κ. Γιώργο Γεωργή και
Πέτρο Παπαπολυβίου για τη βοήθεια τους στη
σύνταξη του παρόντος σημειώματος.

Η παρουσία διπλωματικών και προξενικών Αρχών του Ελληνικού Κράτους στην Κύπρο χρονολογείται από την ίδρυση του **Υποπροξενείου της Λάρνακας το 1833**.

Οι προσπάθειες για την εγκαθίδρυση ελληνικού υποπροξενείου στη Λάρνακα άρχισαν τον Αύγουστο του 1833 οπότε υποβλήθηκε από τον κυπριακής καταγωγής Φίλιππο Βάρδα αίτηση για διορισμό του ως προξένου στην Κύπρο και δρομολογήθηκαν τον Αύγουστο του 1834 όταν διορίστηκε ως πρώτος πρόξενος της Ελλάδας στο νησί ο επίσης κυπριακής καταγωγής, μέλος της Φιλικής Εταιρίας, αγωνιστής της Εθνεγερσίας και πρωτεργάτης της εξέγερσης του 1833 στην Κύπρο, Νικόλαος Θησέας¹. Τον Νικόλαο Θησέα, σε λίγες μέρες διαδέχθηκε ως υποπρόξενος, ο επίσης Κύπριος, Δημήτριος Φραγκούδης.

Η τουρκική κυβέρνηση όμως, η οποία δεν ευνοούσε στη λειτουργία ελληνικών προξενικών καταστημάτων σε περιοχές όπου υπήρχαν συμπαγείς ελληνικοί πληθυσμοί και μάλιστα υπέρτεροι των οθωμανικών, συστηματικά παρεμπόδιζε την προσπάθεια, με αποτέλεσμα μια δωδεκάχρονη καθυστέρηση.

Ο πρώτος έλληνας υποπρόξενος, Δημήτριος Μαργαρίτης, έφτασε² στο νησί τον Ιούλιο του 1846. Ο Μαργαρίτης, αμέσως μετά την άφιξη του στη Λάρνακα, διόρισε³ πληρεξουσίους εκπροσώπους του στα δύο αλλά σημαντικά λιμάνια του νησιού, τη Λεμεσό και την Πάφο καθώς και στην πρωτεύουσα Λευκωσία.

Πριν από το 1844, κατά την περίοδο 1800-1807, είχε λειτουργήσει⁴ Προξενείο της Επτανήσου Πολιτείας στη Λάρνακα.

Κατά το διάστημα της παρουσίας του στη Λάρνακα, το Υποπροξενείο προσπαθεί να προστατεύει τα συμφέροντα⁵ των Ελλήνων Πολιτών, από τις διαθέσεις της οθωμανικής εξουσίας, καθώς ήταν έντονη η αντίθεση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στη παρουσία μεγάλου αριθμού Ελλήνων Υπηκόων στην επικράτεια της. Αμέσως μετά την ίδρυση του ελεύθερου ελληνικού Κράτους, ως αποτέλεσμα του Αγώνα της Εθνεγερσίας, αλλά και σε μετέπειτα επαναστάσεις (Ηπειρο-θессαλική του 1854, Επανάσταση του 1878 κ.ο.κ), απονεμήθηκε, ως ένδειξη τιμής, σε σημαντικό αριθμός κυπρίων που συμμετείχαν, η ελληνική υπηκοότητα.

Η ανάγκη απόδειξης της ελληνικής υπηκοότητας, για να απαλλαγούν από την επαχθή οθωμανική

² Νεοκλής Γ. Κυριαζής, *Το Προξενείον της Ελλάδος εν Κύπρω, Κυπριακά Χρονικά*, έτος Η, αρ. 3, Ιούλιος-Σεπτέμβριος 1931.

³ Γιώργος Γεωργής: *Η ίδρυση και η λειτουργία του Ελληνικού Υποπροξενείου στην Κύπρο (1833-1864): Μια ενδεικτική πτυχή των ελληνοτουρκικών σχέσεων, αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή*, Τομέας Ιστορίας Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών 1994.

⁴ Νάσα Παταπίου: *Το Προξενείο της Επτανήσου Πολιτείας στην Κύπρο και ο Πρόξενος Παναγής Αγγελάτος* έκδ. Κ.Ε.Ε., Λευκωσία, 2000
και Θεοχάρης Σταυρίδης: *Η εγκατάσταση Επτανησίων στην Κύπρο στα μέσα του 18ου αιώνα και οι τοπικές αντιδράσεις*, Επετηρίδα Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών ΧΧΧV – 2009-2010, Λευκωσία 2010.

⁵ Γιώργος Γεωργής: *Η πρώτη μακροχρόνια διένεξη-το ζήτημα της εθνικότητας, 1830-1869*, εκδόσεις Καστανιώτη 1996.

¹ Giorgos Georgis, *Distinguished Cypriots in Greece*, κεφάλαιο στο συλλογικό τόμο *Linked by History, United by Choice: Cyprus and its EU Partners*, Nicosia 2012.

φορολογία, ανάγκασε το Προξενείο να συντάσσει, ανά διαστήματα, καταλόγους Ελλήνων Υπηκόων και να τους υποβάλλει στις Οθωμανικές Αρχές.

Ο παλαιότερος τέτοιος κατάλογος που σώζεται, είναι του 1862 και φέρει την υπογραφή του Υποπροξένου Φίλιππου Βάρδα⁶.

Στη περίοδο της Αγγλοκρατίας, το Προξενείο γίνεται το εστιακό σημείο των εθνικών πόθων των Ελλήνων Κυπρίων, με πρώτη αφορμή την επίσκεψη του Εύδρομου του τότε Βασιλικού Ναυτικού «Ναύαρχος Μιαούλης» στη Λάρνακα το 1884:

«Ότε δε ηγκυροβόλησε, το μεν αγγλικόν ατμόπλοιον περιέπλεεν εν ζητωκραυγαίς εξάλλοις, πάσαι δε αι λέμβοι της πόλεως πλήρεις επιβατών περιέζωσαν αμέσως το ελληνικόν πλοίον, εις το οποίον συγκεκινημένοι ανέβησαν οι τε εκ των λέμβων και οι εκ του αγγλικού ατμοπλοίου. Εντολή των πολιτών ο σχολάρχης κ. Λανίτης προσεφώνησε τω κυβερνήτη, όστις αντεφώνησε συγχαίρων πάντας δια τα εθνικά αισθήματά των, προσθείς ότι όθεν διέβη εύρε μόνον έλληνας και τον αυτόν ενθουσιασμόν. Λέμβος δε του ευδρόμου έσπευσε να παραλάβη τον γενικόν πρόξενον της Ελλάδος και τον άγιον Κιτίου, αναμένοντας εν τω προξενείω. Ότε ο κυβερνήτης μετά του επιτελείου του απεβιβάσθη μεταβάς εις το προξενείον, αντήχουν διαρκώς κατ' αρχάς μεν αι ζητωκραυγαί υπέρ του βασιλέως Γεωργίου, του κ. Κριεζή κλπ. είτα δε από περάτων έως περάτων η ευχή υπέρ της ενώσεως της Κύπρου μετά της Ελλάδος».

Κείμενο Εφημερίδος «Νέα Εφημερίς Αθηνών, ανευρεθέν στον ιστοχώρο:

<http://larnaka.wordpress.com/2009/02/18>)

Κατά τη διάρκεια των Βαλκανικών Πολέμων, το Προξενείο της Λάρνακας κατακλύζεται⁷ από

⁶ Ονομαστικός Κατάλογος των εν τη Νήσω Κύπρω παρεπιδημούντων Υπηκόων Ελλήνων, Έκδοση Κρατικού Αρχείου Κύπρου, Λευκωσία 2009

⁷ Πέτρος Παπαπολυβίου: *Υπόδουλοι ελευθερωταί αδελφών αλυτρώτων. Επιστολές, πολεμικά ημερολόγια και ανταποκρίσεις Κυπρίων εθελοντών από την Ήπειρο και τη Μακεδονία του 1912-1913*, και Πέτρος Παπαπολυβίου: *Η Κύπρος και οι βαλκανικοί πόλεμοι. Συμβολή στην ιστορία του κυπριακού εθελοντισμού Πηγές και Μελέτες της Κυπριακής Ιστορίας XXVI* Λευκωσία, Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών 1997.

προσφορές και κύματα εθελοντών (περί τους 1500 με 1800) πυκνώνουν τις τάξεις του Ελληνικού Στρατού.

Ενδεικτικά παρατίθεται επιστολή του Αθλητικού Σωματείου Ανόρθωσις Αμμοχώστου προς τον Πρωθυπουργό Ελευθέριο Βενιζέλο (Ευχαριστούμε θερμά το Αθλητικό Σωματείο Ανόρθωση Αμμοχώστου για την παραχώρηση της επιστολής).

ΕΠΙΣΤΟΛΗ
ΤΟΥ ΑΘΛΗΤΙΚΟΥ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ
ΑΝΟΡΘΩΣΗΣ ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΥ
ΕΛΛΗΝΙΑΣ, 23 Μαρτίου 1912

Αξιότιμοι Κύριοι
Απόλυτος Ανορθώματος εις ημεράς 1912
Εισαγωγή των μελών του Αθλητικού Σωματείου
Ανορθωσις Αμμοχώστου υπέρ των αναγκών της Πα-
τριδος, ευχαριστούμε θερμά το Αθλητικό Σωματείο
Αμμοχώστου

Μεταστάσιμος

Γεωργίου Γεωργίου

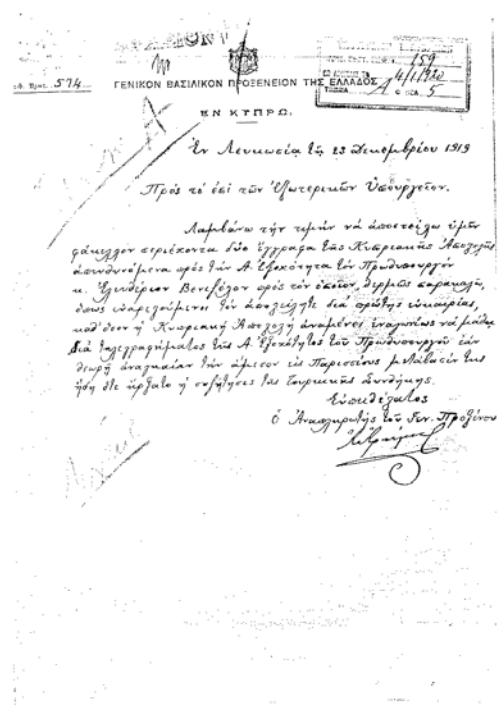
Π. Μ. Μικαηλίδης
Γραμματέας
του Αθλητικού Σωματείου
Εις Βασιλεία
Κύπρου

Αντίστοιχο πνεύμα διαπνέει και τη πρωτοβουλία για τις βαπτίσεις⁸ από τον εκάστοτε Πρόξενο

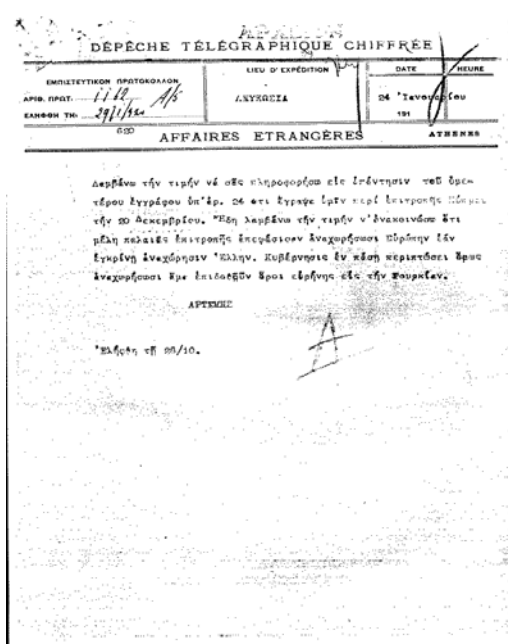
⁸ Γιώργος Γεωργής: *Το Προξενείο της Ελλάδας στην Κύπρο κατά την περίοδο του Διχασμού, 1915-1917*, κεφάλαιο στο συλλογικό τόμο *Ο Ελευθέριος Βενιζέλος και η Κύπρος*, επιμέλεια Γιώργου Καζαμιά και Πέτρου Παπαπολυβίου, Καστανιώτης, Αθήνα 2008 και Παρασκευή Κατσιάρη: *Όψεις και ιδιαιτερότητες του Εθνικού Διχασμού στην Κύπρο, 1914-1920*, στο συλλογικό τόμο *M. Rossetto, M. Tsianikas, G. Couvalis and M. Palaktsoglou (Eds.), Greek Research in Australia: «Proceedings of the Eighth Biennial International Conference of Greek Studies, Flinders University June 2009»*.

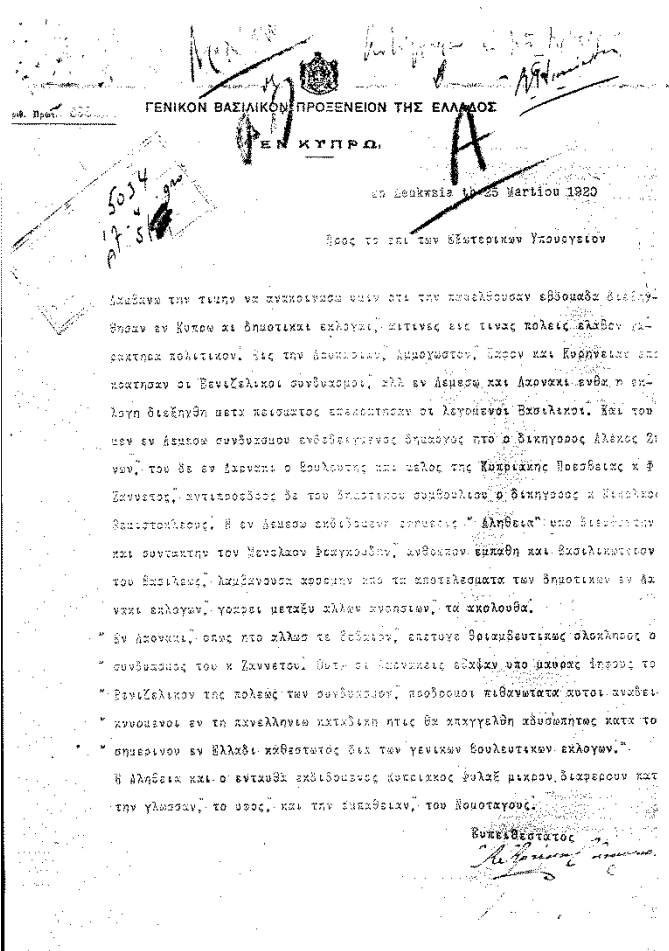
δεκάδων παιδιών πολυμελών οικογενειών, εξ' ονόματος του Βασιλέως των Ελλήνων. Οι βαπτίσεις αυτές αποτελούσαν, στο πλαίσιο του Εθνικού Διχασμού, έναν τρόπο έκφρασης των εθνικών και φιλοβασιλικών αισθημάτων των Κυπρίων.

Το 1917, το Προξενείο αναβαθμίζεται σε Γενικό Προξενείο και μετακινείται στη Λευκωσία στο κτίριο το οποίο αποτελεί σήμερα την προσωρινή έδρα της Λέσχης Αξιωματικών της Ελληνικής Δυνάμεως Κύπρου και το οποίο αποτελεί δωρεά της Ευγενίας και του Αντωνίου Θεοδότου στο Ελληνικό Δημόσιο.

Παρατίθενται ενδεικτικά αντίγραφα τηλεγραφημάτων και εγγράφων του Γενικού Προξενείου Λευκωσίας.

Το 1928 αγοράστηκε με εράνους Κερυνιωτών το Α/Φ τύπου Breguet-19, ονομάστηκε Κερούνεια και χρησιμοποιήθηκε από την τότε Ελληνική Βασιλική Αεροπορία(βλ. άρθρο Το ράσο της Κερούνειας του καθηγητή Πέτρου Παπαπολυβίου από την εφημερίδα Φιλελεύθερος, 14-6-2008).

Αμέσως μετά τη κήρυξη του Ελληνο-ιταλικού Πολέμου στις 28 Οκτωβρίου 1940, το Γενικό Προξενείο της Ελλάδος στη Λευκωσία κατακλύζεται από προσφορές βοήθειας προς την αγωνιζόμενη Ελλάδα.

Μετά από παρότρυνση της Εκκλησίας 14.000 χρυσές αρραβώνες¹⁰ και άλλα τιμαλφή δόθηκαν από τους κατόχους τους στο Ελληνικό Γενικό Προξενείο και αντικαταστάθηκαν από μπακιρένιες, τις οποίες οι κάτοχοι τους έφεραν με υπερηφάνεια.

Την επαύριον της Μικρασιατικής Καταστροφής, το Προξενείο συντάσσει νέους καταλόγους Ελλήνων Υψηλών, προσθέτοντας όσους έφτασαν στην Κύπρο μετά την καταστροφή⁹ (διασώζονται οι κατάλογοι του 1928 και του 1931).

Το Προξενείο βρισκόταν επίσης στο επίκεντρο των εράνων για την οικονομική ή στρατιωτική ενίσχυση της Ελλάδας που ήταν πολύ συνηθισμένοι στην Κύπρο της Αγγλοκρατίας και σε πολλές περιπτώσεις εντοπίζονται τεράστιες παγκύπριες κινητοποιήσεις, όπως στα 1904-1906 (έρανος «Εθνικού Στόλου» - του Ποιητή Σπ. Ματσούκα), στα 1910-1911 (αγορά «Κυπριακής πυροβολαρχίας»), στους Βαλκανικούς πολέμους, στη Μικρασιατική εκστρατεία και στον Β' Παγκόσμιο πόλεμο.

⁹ «Κατάλογος Έκθεσης 90 χρόνια Μνήμη Μικρασίας: Κειμήλια, Έγγραφα και Έργα Τέχνης των Προσφύγων από την Μικρά Ασία στην Κύπρο», Σύνδεσμος Μικρασιατών Κύπρου, Λευκωσία 2012.

¹⁰ Ομιλία του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Κύπρου, κ. Χρυσόστομου Β' «Η συμβολή της εκκλησίας της Κύπρου στους Αγώνες του Ελληνισμού», Πανεπιστήμιο Αθηνών, 9-7-2008.

1955-59 και της μεταβατικής περιόδου μέχρι την ανακήρυξη της Ανεξαρτησίας.

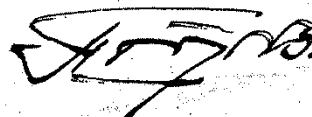
Ο τελευταίος Γενικός Πρόξενος της Ελλάδας στη Λευκωσία, ο Γεώργιος Χριστόπουλος, συμμετείχε στη σύνταξη του σχεδίου Συντάγματος που υπογράφηκε από αντιπροσώπους της Ελλάδας, Τουρκίας και της Ελληνικής και Τουρκικής κοινότητας στη Μεικτή Συνταγματική Επιτροπή στη Λευκωσία στις 6 Απριλίου 1960 και Παράρτημα αυτού με τροποποιήσεις στις 6 Ιουλίου 1960.

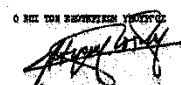
Το τελικό κείμενο του Συντάγματος¹² υπογράφηκε από τον Sir Hugh Foot, τον τελευταίο Κυβερνήτη της αποικίας της Κύπρου, το Γενικό Πρόξeno της Ελλάδας και το Γενικό πρόξeno της Τουρκίας κ.Turrel και τους Αρχιεπίσκοπο Μακάριο και Δρα Κουτσιούκ, οι δύο τελευταίοι υπό την ιδιότητα τους ως των ήδη εκλεγέντων Προέδρου και Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας αντίστοιχα.

ΠΑΥΛΟΣ
ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Έχοντας υπ' όψιν το άρθρον 1 του Ν.Α. 3966/1959, επί σχετικής διατάξεως της παρ. 4 του άρθρου 43 του Ν.Α. 4992/1951, ως ούτως έπρουσώπειθη και συνακλήρωθη μεταγενεστέρως επί της ημερ. 281 της 21-9-1960 γνωμοδότησιν του Συμβουλίου της Επικρατείας,
Πρόσπει του 'Ημετέρου επί της 'Εξουτερικών 'Υπουργού,
ΑΙΣΘΑΣΙΣΤΑΜΗ και ΑΙΛΑΣΤΑΣΙΣΤΩΜΗ
Πρόδρομον την έν Λευκωσίη: 'Ημετέρων Πρεσβετών εις Πρεσβεσίαν Α' τάξεως (AMBASSADE).
Είς: την αὐτόν επί της 'Εξουτερικών 'Υπουργού: ένταθθεν την δημοσφουσιν και ένταθθεν του παρόντος Διατάγματος.-

Παλαιότυπος: 9 Οκτωβρίου 1960
'Εν Θεσσαλονίκη τη

Ο ΠΙΣ ΤΩΝ ΕΞΟΥΤΕΡΙΚΩΝ ΥΠΟΥΡΓΩΝ

Το 1959-1960, με σχετικά διατάγματα ιδρύεται η Πρεσβεία με νδ 3966 της 10/25.8.1959 (ΦΕΚ Α' 176) και Προάγεται σε Πρεσβεία Α' τάξης με βδ 29.10/19.11.1960.)

Πρώτος Πρέσβης της Ελλάδος ανέλαβε ο Κωνσταντίνος Τρανός.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ανάμεσα στους υπηρετήσαντες στην Προξενική και μετέπειτα διπλωματική Αρχή της Ελλάδος στην Κύπρο συγκαταλέγονται σημαντικές μορφές των ελληνικών γραμμάτων (βλ. σχετικό παράρτημα), όπως ο Λάμπρος Ενωάλης, ο Ρόδης Κανακάρης-Ρούφος, ο Αλέξης Λιάτης και ο Αριστοτέλης Φρυδάς αλλά και ο Ευάγγελος Λουΐζος, από την Αμμόχωστο, εκδότης του Γιώργου Σεφέρη στη Κύπρο, ο οποίος συνυπηρέτησε με τον Οδυσσέα Ελύτη στη Σχολή Εφέδρων Αξιωματικών Κερκύρας.

12

Ακολουθεί πίνακας με τους Πρέσβεις της Ελλάδος στην Κύπρο, μέχρι και σήμερα:

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	ΕΤΟΣ ΑΝΑΛΗΨΗΣ
Κωνσταντίνος Τρανός	1960
Μιλτιάδης Δελιβάνης	1962
Μενέλαος Αλεξανδράκης	1964
Κωνσταντίνος Παναγιωτάκος	1970
Ευστάθιος Λαγάκος	1972
Μιχαήλ Δούντας	1974
Χρίστος Ζαχαράκις	1979
Ευθύμιος Στοφορόπουλος	1986
Ιωάννης Φωτόπουλος	1988
Παύλος Αποστολίδης	1990
Αλέξανδρος Σάνδης	1993
Κυριάκος Ροδουσάκης	1997
Χρήστος Παναγόπουλος	2000
Δημήτριος Ράλλης	2005
Βασίλης Παπαιωάννου	2009

Η Υφυπουργός Κοινωνικής Προνοίας της Ελλάδος κ. Νίκη Γουλανδρίδη σε καταυλισμό εκτοπισμένων. The Under-Secretary of the Greek Ministry of Social Welfare Mrs Niki Goulandris at a camp of displaced inhabitants.

Πρέσβης της Ελλάδος Μιλτιάδης Δελιβάνης σε δεξίωση της ένωσης ΤΡΑΣΤ Λευκωσίας (1964).

Στην δύσκολη περίοδο μετά την τουρκική εισβολή του 1974, η Πρεσβεία της Ελλάδος προσπαθεί να συνδράμει στην ανακούφιση του κυπριακού λαού και στην απάμβλυνση των συνεπειών της εισβολής.

Έκδοση 1^η,

Μάρτιος 2013,

Επιμέλεια: Ευάγγελος Βλιώρας ΓΠΒ'

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΒΗΜΑ, ΚΥΡΙΑΚΗ 26 ΙΟΥΛΙΟΥ 1998

Δ. Σέρμπος: ένας ηρωικός διπλωμάτης

Του πρέσβη Π. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ

Πριν από λίγες εβδομάδες χάθηκε ο συνάδελφος Δημήτρης Σέρμπος, που υπηρέτησε ως επιτετραμμένος της Ελλάδος στη Λευκωσία κατά τη διάρκεια του πραξικοπήματος και της τουρκικής εισβολής. Είχα την τύχη να συνυπηρετήσω, μαζί τους ως Α' γραμματέας της πρεσβείας στις τραγικές αυτές στιγμές, γι' αυτό θεωρώ υποχρέωση μου και ελάχιστο φόρο τιμής να παραθέσω λίγα χαρακτηριστικά δείγματα του θάρρους, της κρίσης και του ήθους που έδειξε τότε, έχοντας τη βαρύτερη ευθύνη του αξιώματος, στο οποίο τον ανέδειξαν οι περιστάσεις.

Τα γεγονότα που οδήγησαν στο πραξικόπημα και στην εισβολή είναι γνωστά. Η αντιπαράθεση της ελληνικής κυβέρνησης με τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο είχε τις ρίζες στη δεκαετία του 1950 με αποκορύφωμα την υποβολή των 13 σημείων τροποποίησης του Συντάγματος το 1963. Σε ό,τι αφορά τους Έλληνες αξιωματικούς, η αντιπάθεια αναγόταν κυρίως στη δεκαετία του 1960, δηλαδή στην υποδοχή, παραμονή και αποχώρηση της ελληνικής μεραρχίας. Η αντιπαράθεση με τη δικτατορία έλαβε οξεία μορφή μετά το θάνατο του Γρίβα, τον Ιανουάριο του 1974, οπότε η ενίσχυση και συντήρηση της ΕΟΚΑ Β' που δρούσε για την ανατροπή του Μακαρίου αλλά και της νόμιμης κυπριακής κυβέρνησης, ανελήφθη απευθείας μέσω ημιστρατιωτικών υπηρεσιών στην Αθήνα. Η συνεχής υπονόμευση του και η δημιουργία της πεποίθησης ότι δεν ήταν μακριά νέα απόπειρα «φυσικού ή πολιτικού αφανισμού του» έκανε τον Αρχιεπίσκοπο να αποστείλει την γνωστή επιστολή

προς τον Στρατηγό Γκιζίκη, ως πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας, με την οποία ζητούσε την άμεση απομάκρυνση των Ελλήνων αξιωματικών και τη διαγραφή των Κυπρίων δοκίμων αξιωματικών που δεν ενέκρινε η κυπριακή κυβέρνηση, ενώ παράλληλα επέβαλε τη μείωση της θητείας στην Εθνική Φρουρά.

Στο διάστημα μεταξύ δημοσίευσης της επιστολής Μακαρίου προς Γκιζίκη και πραξικοπήματος, ο Δ. Σέρμπος έμεινε 2 ή 3 φορές επιτετραμμένος, διότι ο τότε πρέσβης, Ευστάθιος Λαγάκος, μετέβαινε συχνά στην Αθήνα, στην προσπάθεια να προωθήσει συμβιβαστικές προτάσεις ώστε να αποτραπεί η κρίση. Οι εξελίξεις ήταν ραγδαίες και η κατάσταση τόσο σοβαρή, ώστε αναγκαζόταν ο Σέρμπος να τηλεγραφεί στην Αθήνα με κρίσεις και εισηγήσεις. Στα τηλεγραφήματα του υποστήριζε και προέβαλε δύο αρχές: εκείνη της νομιμότητας, που αντιπροσώπευε ο Αρχιεπίσκοπος, την οποία η Ελλάδα έπρεπε να υπερασπίζεται πάση θυσία διότι ταυτιζόταν με την κρατική υπόσταση της Κύπρου, και τη συνακόλουθη της ανάγκης συνεργασίας της ελληνικής κυβέρνησης μαζί του προς αναζήτηση λύσεων για όποια προβλήματα προέκυπταν. Όταν δε κατέστη εμφανές ότι τα κέντρα της εξουσίας στην Αθήνα προτιμούσαν την αναμέτρηση από τη λύση, επιμένοντας στο θέμα των δοκίμων αξιωματικών, προειδοποίησε με διορατικότητα και ευθυκρισία για τις διεθνείς συνέπειες μιας απόπειρας δυναμικής αντιμετώπισης του Αρχιεπισκόπου. Οσα έγραψε τότε έχουν σημασία διότι αποδείχθηκαν σοφά και προφητικά, παίρνουν όμως πρόσθετη αξία να σκεφθεί κανείς ότι απαιτούσαν ψυχικό σθένος για να γραφούν, στο κλίμα της δικτατορίας της εποχής εκείνης.

Στις 15 Ιουλίου έφθασα το πρωί στην πρεσβεία γύρω στις 8.15, λίγα λεπτά πριν από το κλείσιμο του τηλεφωνικού δικτύου. Συνειδητοποιήσαμε γρήγορα ότι ξεκινούσε πραξικόπημα. Άλλωστε,

ακούσαμε την πρώτη ανταλλαγή πυρών από την πλευρά του Προεδρικού. Ο Σέρμπος μας ανακοίνωσε ότι θα έπαιρνε το πρεσβευτικό αυτοκίνητο και με ανηρητημένη την ελληνική σημαία θα κατευθυνόταν στο Προεδρικό Μέγαρο για να βρεθεί στο πλευρό του προέδρου της Κύπρου και να στηρίξει με την ενέργεια του τη νομιμότητα, τη Δημοκρατία και την κρατική οντότητα της Κύπρου. Μάταια δοκιμάσαμε να τον μεταπείσουμε, επισημαίνοντας τους κινδύνους που διέτρεχε. Ξεκίνησε, με το γενναίο Ανδρέα ως οδηγό, αλλά εμποδίστηκε από τα τανκ που είχαν κλείσει το δρόμο και βρέθηκε ύστερα από λίγο μέσα από πυκνά πυρά, από τους πίσω δρόμους, κάπου κοντά στο Προεδρικό. Ευτυχώς, ο Μακάριος είχε ήδη διαφύγει, αν και το μάθαμε ώρες αργότερα με την περίφημη εκπομπή του από την Πάφο.

Στις πέντε μέρες που μεσολάβησαν μέχρι την εισβολή, ο Δημήτρης Σέρμπος αρνήθηκε να έλθει σε επαφή, έστω και ανεπίσημη, τόσο με την «κυβέρνηση» Σαμπών όσο και τη στρατιωτική ηγεσία της Εθνικής Φρουράς, για να μην προσφέρει οποιαδήποτε επίφαση νομιμότητας στη μια ή την άλλη. Αποφάσισε δε, να επισκεφθεί την ηγεσία της Εθνικής Φρουράς, μόνο μετά την εισβολή, αφού οι στρατιωτικοί πολεμούσαν πλέον τους εισβολείς και όχι τη νόμιμη κυβέρνηση. Η επίσκεψη, μάλιστα, έγινε αργά το βράδυ για λόγους ασφαλείας, στο χώρο διασποράς του ΓΕΕΦ και θυμάμαι ακόμη την έκπληξη μας όταν έχοντας επιστρέψει μας μετέφερε τη διαπίστωση του ότι τις επιχειρήσεις φάνηκε να διηύθηνε άγνωστος του ταγματάρχη! Στη συνέχεια, καθ' όλη τη διάρκεια των εχθροπραξιών η πρεσβεία παρακολουθούσε στενά και ανέφερε τις εξελίξεις, μέσα σε μια Λευκωσία που είχε αδειάσει από τον περισσότερο πληθυσμό της. Μάλιστα, όταν τις ημέρες του 2ου γύρου (14-16 Αυγούστου) η πρεσβεία εβλήθη από τουρκικούς όλμους, δεν ετέθη θέμα αποχώρησης. Ακόμη δε και όταν συνέβη μικροπανικός με την ανακριβή είδηση ότι

οι Τούρκοι είχαν διασπάσει την πράσινη γραμμή και θα έφταναν στην πρεσβεία, η μόνη ενέργεια του Σέρμπου ήταν να υψώσει την ελληνική σημαία, παρ' όλο ότι η κυπριακή κυβέρνηση μετέβη εσπευσμένα για λίγες ώρες στη Λεμεσό.

Ο ρόλος της διπλωματίας παύει, όταν αρχίζει ο πόλεμος, ιδίως όταν εγκλωβίζεται στον τόπο των εχθροπραξιών. Ευτυχώς αποκαταστάθηκε εν τω μεταξύ η Δημοκρατία στην Ελλάδα. Η στάση του Δημήτρη Σέρμπου συνετέλεσε στο να θεωρηθεί από τους νομιμόφρονες Κυπρίους η πρεσβεία προπύργιο της νομιμότητας στην Ελλάδα και στο να αρχίσουν να επουλώνονται οι βαθιές πληγές που άνοιξε το πραξικόπημα. Για την όλη του δράση έλαβε θερμότατη εύφημη μνεία από τον υπουργό Εξωτερικών, Γεώργιο Μαύρο.

Στο σύντομο αυτό σχόλιο δεν έχουν θέση αναφορές στο χιούμορ, τις μιμητικές και καλλιτεχνικές επιδόσεις του φίλου Ντέμη. Θα το κλείσω προσθέτοντας ότι η αλλαγή του 1981 πέτυχε τον Δ. Σέρμπο στη θέση του διευθυντή Τουρκίας -Κύπρου, στο υπουργείο Εξωτερικών και προέδρου της νεοσύστατης Ένωσης Διπλωματικών Υπαλλήλων. Η δυσπιστία με την οποία αντιμετώπιζε τους διπλωματικούς υπαλλήλους η πολιτική ηγεσία του υπουργείου στα πρώτα χρόνια των κυβερνήσεων του ΠΑΣΟΚ τον πίκρανε, καθώς, φοβάμαι, και η στάση μερικών συναδέλφων που προσαρμόσθηκαν ευκολότερα στις νέες περιστάσεις. Παραιτήθηκε από τη Διπλωματική Υπηρεσία ύστερα από μια θητεία ως πρέσβης στο Βουκουρέστι. Με την παραίτηση του το υπουργείο Εξωτερικών στερήθηκε πρόωρα τις υπηρεσίες ενός διακεκριμένου στελέχους του. Με τον πρόσφατο θάνατο του, οι φίλοι του αισθανόμαστε ότι χάθηκε ένας σπουδαίος Έλληνας.

Φιλελεύθερος, Σάββατο 11/9/2010

Αριστοτέλης Φρυδάς (1922-2010)

ΑΠΕΒΙΩΣΕ στα μέσα Ιουλίου, στην Αθήνα, ο πρέσβης επί τιμή Αριστοτέλης Φρυδάς, ένας διπλωμάτης που συνδέθηκε στενά με την Κύπρο, καθώς υπηρέτησε στο Ελληνικό Προξενείο Λευκωσίας στην περίοδο του απελευθερωτικού αγώνα της ΕΟΚΑ. Ο Φρυδάς (που εισήλθε στο διπλωματικό σώμα το 1949) αντικατέστησε στη Λευκωσία τον Ρόδη Ρούφο, το 1956, την ίδια περίοδο που ο Άγγελος Βλάχος διαδέχθηκε ως Γενικός Πρόξενος τον Ανδρέα Παππά. Μετά την οριστική αποχώρηση του Α. Βλάχου με τσακισμένα νεύρα και αναρρωτική άδεια από την Κύπρο, ο Φρυδάς, ως Αναπληρωτής Γενικός Πρόξενος, ανέλαβε στις δύσκολες συνθήκες του 1958 την επαφή με την ΕΟΚΑ και έζησε «από μέσα» το τέλος του αγώνα και τη «μεταβατική περίοδο» του 1959-1960. Ήταν αυτός που γνωστοποίησε στον Γ. Γρίβα-Διγενή, εκ μέρους της ελληνικής κυβέρνησης, την υπογραφή των Συμφωνιών της Ζυρίχης, που υποδέχθηκε τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο στη Λευκωσία τον Μάρτιο του 1959, ύστερα από την τριετή εξορία του, και συνόδευσε τον αποχωρούντα Γ. Γρίβα στο αεροδρόμιο Λευκωσίας και στην Αθήνα, τον ίδιο μήνα.

Ο Αρίστος (όπως τον ήξεραν οι φίλοι και οι συνάδελφοί του) Φρυδάς, αν και δεν επέστρεψε ποτέ στην Κύπρο, ούτε ως ταξιδιώτης, διατηρούσε βαθειά αγάπη για το νησί μας. Οι αναμνήσεις του, βέβαια, είχαν σταματήσει στην Κύπρο του 1960: Στις ομορφιές της Κερύνειας, στις βυζαντινές εκκλησιές του Τροόδους, στους λαϊκούς τεχνίτες της Λύσης και της Λαπήθου.

Απέφευγε πάντοτε τις κρίσεις και τα πικρά σχόλια για όσους καθόρισαν την πορεία του Κυπριακού, στην Κύπρο και στην Ελλάδα, αλλά εξέπληττε συνεχώς τον Κύπριο συνομιλητή του, αφού θυμόταν, ύστερα από μισόν αιώνα, απίστευτες

λεπτομέρειες από όσα έζησε και όσους γνώρισε στο νησί μας.

Ο Αρίστος Φρυδάς άφησε, φεύγοντας από τη ζωή, ένα πολύτιμο δώρο στην κυπριακή ιστοριογραφία για το οποίο εργάστηκε συστηματικά, με ζήλο και ευσυνειδησία, για περισσότερο από δύο χρόνια, μεταφράζοντας από τα γαλλικά το μνημειώδες δίτομο βιβλίο του Φρανσουά Κρουζέ για το Κυπριακό (1946-1959). Υπήρξε ένα ζωντανό παράδειγμα αφοσίωσης σε μια κοπιαστική πνευματική εργασία που ανέλαβε αυθόρμητα και ανιδιοτελώς,

αναζητώντας, λέξη με λέξη, την τελειότητα της λεπτομέρειας.

Ο Αριστοτέλης Φρυδάς έφυγε από τη ζωή διακριτικά και αθόρυβα, όπως ακριβώς είχε

επιλέξει να ζήσει. Πάντα αφοσιωμένος σε όσα αγάπησε, ακολούθησε στον τάφο τη γλυκύτερη σύντροφο της ζωής του, τη δημοσιογράφο Εύη Μελά, που απεβίωσε τις τελευταίες ημέρες του Μαΐου. Ελπίζουμε σύντομα να εκδοθεί το βιβλίο του Κρουζέ για την Κύπρο σε μετάφραση Α. Φρυδά (το έχει αναλάβει ένας από τους εγκυρότερους ελληνικούς εκδοτικούς οίκους) για να θυμίζει ένα σπάνιο Έλληνα, με εξαιρετική καλλιέργεια και ήθος, που αγαπούσε την Κύπρο με την αρχοντική ευγένεια και ευπρέπεια της σιωπής του.

*Ο Π. Παπαπολυβίου είναι αναπλ. καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Κύπρου
